

HOVRÄTTEN ÖVER
SKÅNE OCH BLEKINGE
Avdelning 3
Rotel 31

PROTOKOLL
2023-12-05
Föredragning i
Malmö
(Beslut 2023-12-20)

Aktbilaga 5
Mål nr Ö 4017-23

RÄTTEN

Hovrättsråden Katarina Rikte, Lars Henriksson och Katarina Kölfors samt tf. hovrättsassessorn Andreas Korthis-Aspegren (referent)

FÖREDRAGANDE OCH PROTOKOLLFÖRARE

Hovrättsfiskalen William Hemberg

PARTER

Klagande

Region Skåne, 232100-0255
291 89 Kristianstad

Ombud: Advokat [REDACTED]
Advokatbyrån Sigeman & Co AB
Anna Lindhs plats 4
211 19 Malmö

Motpart

Olivia [REDACTED]
[REDACTED]

Ombud: Olivia Möller och Erik Scherstén
Centrum för rättvisa
Skeppsbron 20
103 15 Stockholm

SAKEN

Skadestånd; nu fråga om dom på medgivande

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kristianstads tingsrätts beslut 2023-09-27 i mål T 132-23, se bilaga A

Föredraganden anmäler: Region Skåne har överklagat tingsrättens beslut och yrkat att hovrätten beslutar att dom i målet ska meddelas i enlighet med Region Skånes medgivande utan att någon vidare prövning i målet ska ske.

Målet föredras.

Dok.Id 475195

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 846 201 80 Malmö	Hovrättstorget 1	040-35 57 00 E-post: hovratten.skaneblekinge@dom.se www.hovrattenskanablekinge.domstol.se - Se där om hovrättens personuppgiftsbehandling		måndag – fredag 08:00–16:00

Hovrätten fattar följande

BESLUT

att meddelas den 20 december 2023

Hovrätten fastställer tingsrättens beslut.

Skäl för beslutet

Den prövning som hovrätten har gjort har lett till att hovrätten ansluter sig till tingsrättens bedömning. Det överklagade beslutet ska därför fastställas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 17 januari 2024.

Protokollförare

Protokollet uppvisat/

KRISTIANSTADS
TINGSRÄTT

PROTOKOLL
2023-09-27
Handläggning i
Kristianstad

Aktbilaga 37
Mål nr
T 132-23

Handläggning i parternas utevaror

RÄTTEN

Lagmannen Monica Felding, rådmannen Therese Persson (referent) och tingsfiskalen Charlotta Nermark

PROTOKOLLFÖRARE

Beredningsjuristen Ida Lauridsen

PARTER

Kärande

OLIVIA [REDACTED]

Ombud: Olivia Möller
Centrum för rättvisa
Skeppsbron 20
103 15 Stockholm

Ombud: Erik Scherstén
Centrum för rättvisa
Skeppsbron 20
103 15 Stockholm

Svarande

Region Skåne, 232100-0255
291 89 Kristianstad

Ombud: Advokat [REDACTED]
Advokatbyrå Sigeman & Co AB
Anna Lindhs plats 4
211 19 Malmö

SAKEN

Skadestånd; nu fråga om dom ska meddelas efter svarandens medgivande

Dok.Id 360452

Postadress
Box 536
291 25 Kristianstad

Besöksadress
Kanalgatan 32

Telefon
044-18 36 00
E-post: kristianstads.tingsratt@dom.se
www.kristianstadstingsratt.domstol.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:00

YRKANDEN M.M.

Fullgörelsetalan

Olivia [REDACTED] har väckt talan mot Region Skåne och yrkat att Region Skåne ska förpliktas att till henne betala 75 000 kronor jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dag för delgivning av ansökan om stämning till dess att betalning sker. Grunderna för hennes talan framgår av bilaga 1.

Region Skåne har medgett Olivia [REDACTED]s fullgörelseyrkande och begärt att tingsrätten meddelar dom i enlighet med medgivandet, men anfört följande. Medgivandet avser endast själva betalningsskyldigheten som sådan och ska inte uppfattas som ett medgivande av att Region Skåne har överträtt Olivia [REDACTED]s kroppsliga integritet på sätt som görs gällande i Olivia [REDACTED]s stämningsansökan. Händelsen har prövats av IVO och LÖF. Region Skåne har accepterat deras beslut. Händelsen går lång tid tillbaka i tiden, och den personal som tjänstgjorde vid den i målet aktuella förlossningen har inte heller önskat medverka i en rättegång. De faktiska omständigheterna i samband med förlossningen kan därför, inom ramen för ett domstolsförfarande, inte belysas på erforderligt sätt.

Olivia [REDACTED] har motsatt sig att tingsrätten meddelar dom i enlighet med medgivandet.

Fastställsetalan

Olivia [REDACTED] har i andra hand, för det fall tingsrätten bedömer att regionens medgivande innebär att den tvistiga ansvarsfrågan inte kan prövas inom ramen för den väckta fullgörelsetalan, utan att dom ska meddelas över denna, framställt följande fastställelseyrkande:

Olivia [REDACTED] yrkar att tingsrätten ska fastställa att Region Skåne, genom att vårdpersonal för vilken regionen ansvarar för i samband med hennes förlossning den 7 augusti 2017 genomförde yttre press mot hennes vilja, har överträtt hennes skydd för kroppslig integritet enligt artikel 8 i Europakonventionen, alternativt hennes skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp enligt 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen.

Region Skåne har yrkat att tingsrätten ska avvisa Olivia [REDACTED] fastställelseyrkande.

Rättegångskostnader

För det fall tingsrätten meddelar dom med anledning av regionens medgivande av betalningsskyldighet har Olivia [REDACTED] begärt ersättning för sina rättegångskostnader i tingsrätten med 83 980 kronor. Av beloppet avser 2 800 kronor ansökningsavgift och 81 180 kronor ombudsarvode.

Region Skåne har begärt ersättning för rättegångskostnader med i första hand 70 545 kr och i andra hand 22 973 kr.

Parterna har motsatt sig varandras ersättningsyrkanden.

Målets handläggning

Parterna har fått tillfälle att slutföra sin respektive talan i fråga om dom ska meddelas i anledning av Region Skånes medgivande samt frågan om tillåtligheten av Olivia [REDACTED] fastställelseyrkande.

UTVECKLING AV TALAN

Olivia [REDACTED]

Fråga om tingsrätten ska meddela dom i enlighet med Region Skånes medgivande

Genom att medge det yrkade beloppet men samtidigt tydliggöra att den inte erkänner grunden för käromålet har regionen lämnat det som ibland kallas för ett ”orent medgivande”. Olivia [REDACTED] inställning är att omständigheterna i det här målet är sådana att tingsrätten är förhindrad att meddela dom med anledning av regionens orena medgivande. Detta eftersom hon enligt artikel 13 i Europakonventionen har rätt till en materiell prövning av den tvistiga ansvarsfrågan, dvs. frågan om regionen har överträtt hennes rättigheter. Detsamma bör anses gälla avseende regeringsformen.

Olivia [REDACTED] har inte för avsikt att avstå sin rätt att få den tvistiga ansvarsfrågan prövad. Hennes talan syftar inte primärt till att utverka en dom mot regionen om betalningsskyldighet, utan att få frågan om regionen har överträtt hennes rättigheter prövad. Hon motsätter sig därför att tingsrätten meddelar dom med anledning av regionens medgivande av betalningsskyldighet och begär att tingsrätten fortsätter förberedelsen inom ramen för den av henne väckta fullgörelsetalan.

Enligt artikel 13 i Europakonventionen ska var och en, vars i konventionen skyddade fri- och rättigheter kränkts, ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet. Detta är ett led i subsidiaritetsprincipen enligt vilken det är medlemsstaterna som i första hand ska förebygga och beivra rättighetsöverträdelser. En rätt till ett effektivt rättsmedel har en enskild redan då den på rimliga grunder kan påstå sig ha varit föremål för en konventionsöverträdelse. (Se Danelius m.fl., Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 6 uppl., 2022, s. 654 f., samt prop. 2017/18:7 s. 10.)

Att rätten till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 13 i Europakonventionen innefattar en rätt för enskilda att få ett påstående om en tvistig konventionsöverträdelse prövat i sak följer sedan länge av praxis från Europadomstolen (se t.ex. rättsfallen *Silver and Others v. the United Kingdom*, 25 March 1983, § 113, Series A no. 81, *Rotaru v. Romania* [GC], no. 28341/95, § 67, ECHR 2000-V och *T.P. and K.M. v. the United Kingdom* [GC], no. 28945/95 § 107, ECHR 2001-V [extracts]. Se även *Danelius m.fl.*, a.a. s. 655).

Att artikel 13 i Europakonventionen innefattar en sådan rätt för enskilda är även väl etablerat i en svensk kontext (se t.ex. rättsfallet *NJA 2007 s. 584*, där Högsta domstolen konstaterar att artikel 13 ”kräver ett nationellt rättsmedel för att i sak behandla rimligt grundade anspråk enligt konventionen” samt prop. 2017/18:7 s. 18, där det framhålls att ”kärnan i rätten till ett effektivt rättsmedel är möjligheten för den enskilde att få ett påstående om konventionsbrott prövat inför en nationell myndighet”).

Med andra ord står det helt klart att en enskild – i en situation som den nu uppkomna då det allmänna förnekar eller i vart fall inte erkänner att det förekommit en rättighetsöverträdelse – har en rätt att få påståendet om överträdelsen prövat i sak. Ett rättsmedel som utesluter en sådan prövning är alltså inte effektivt i Europakonventionens mening.

Att så är fallet har att göra med att erkännandet av rättighetsöverträdelsen i sig är en nödvändig del av den skäligen gottgörelse som enskilda har rätt till vid konventionsöverträdelser (se t.ex. rättsfallet ”*De kompensatoriska rättsmedlen I*” *NJA 2012 s. 1038 I p. 11*, där Högsta domstolen anför att ”en förutsättning för att en åtgärd ska godtas som kompensatoriskt rättsmedel är att domstolen har vidgått att det skett en kränkning av konventionen” samt rättsfallet ”*Kezban*” *NJA 2013 s. 842 p. 60*, där Högsta domstolen konstaterar att ett erkännande av det allmänna är ett ”nödvändigt men långtifrån alltid tillräckligt medel för att skapa en känsla av upprättelse”). Detta illustreras inte minst av den omständigheten att en enskild som inte tillhandahållits

möjligheten att få en överträdelse prövad och i förekommande fall konstaterad, bibehåller sin s.k. ”offerstatus” enligt Europakonventionen och därmed sin möjlighet att ta sitt klagomål till Europadomstolen (se Scordino v. Italy [no. 1] [GC], no. 36813/97, § 182, ECHR 2006-V). En sådan ordning går på tvärs med den ovan nämnda subsidiaritetsprincipen enligt vilken det är medlemsstaterna som i första hand ska förebygga och beivra rättighetsöverträdelser. I detta sammanhang framgår det tydligt av Europadomstolens praxis att en ekonomisk kompensation inte kan ersätta frånvaron av ett erkännande eller konstaterande av en överträdelse (se Centro Europa 7 S.r.l and Di Stefano v. Italy, no. 38433/09, §§ 84–88, ECHR 2012. Jämför också Amuur v. France, 25 June 1996, § 36, Reports of Judgments and Decisions 1996-III).

Av det ovan anförda står det alltså klart att enskilda som på rimliga grunder påstår sig ha varit föremål för en konventionsöverträdelse har rätt att få överträdelsen prövad, om den inte på annat sätt erkänns. Det finns inga sakliga skäl för att motsvarande inte ska gälla för överträdelser av regeringsformen.

Olivia [REDACTED] har i sin stämningsansökan påstått att regionen har överträtt hennes skydd för kroppslig integritet enligt artikel 8 i Europakonventionen alternativt hennes skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp enligt artikel 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen. För detta har hon framfört ”rimliga grunder”. Regionen har inte erkänt att en överträdelse ägt rum. Olivia [REDACTED] har därför haft rätt att få sitt påstående prövat av tingsrätten.

Det är inte självklart hur rätten att få en rättighetsöverträdelse prövad förhåller sig till rättegångsbalkens regler om parternas processuella dispositionsmöjligheter.

Frågan om hur orena medgivanden ska hanteras aktualiserades nyligen i rättsfallet ”Flygbolagets medgivande” NJA 2021 s. 1093 och i EU-domstolens dom av den 15 april 2021, Braathens Regional Aviation, C 30/19, EU:C:2021:269, som har flera anknytningspunkter med det nu aktuella målet. I målet hade

Diskrimineringsombudsmannen (DO) för en flygpassagerares räkning väckt talan mot

ett flygbolag med yrkande om diskrimineringsersättning med 10 000 kronor. I likhet med det nu aktuella fallet lämnade svaranden ett orent medgivande genom att medge att betala den yrkade ersättningen men bestrida grunden för käromålet, dvs. att det förekommit diskriminering. DO:s primära intresse i målet var att få diskrimineringen konstaterad och DO motsatte sig därför att dom skulle meddelas i enlighet med medgivandet. DO argumenterade för att rätten inte var bunden av svarandens medgivande och att frågan om diskriminering skett kunde prövas antingen inom ramen för en fullgörelse- eller fastställsetalan. Högsta domstolen beslutade att inhämta ett förhandsavgörande från EU-domstolen avseende frågan om EU-rätten kräver att en nationell domstol i den uppkomna situationen prövar om diskriminering skett, trots att betalningsskyldighet hade medgivits. EU-domstolen besvarade frågan jakande och konstaterade att EU-rätten utgör hinder för en nationell lagstiftning som innebär att en domstol – som ska pröva en talan om ersättning på grund av en påstådd diskriminering – inte kan pröva ett yrkande om fastställelse av att sådan diskriminering har skett, när svaranden medger att betala den begärda ersättningen utan att för den skull vitsorda att det skett någon diskriminering.

Frågan om hur orena medgivanden ska hanteras ur ett svenskt processrättsligt perspektiv ställdes dock aldrig på sin spets eftersom svaranden, efter EU-domstolens avgörande, lämnade ett ”kategoriskt och reservationslöst vitsordande” av att diskriminering skett i enlighet med grunden för käromålet. Omständigheterna skiljer sig därmed från det nu aktuella målet då regionen inte har lämnat ett sådant medgivande. Tingsrätten behöver därför i det här målet ta ställning till hur Olivia [REDACTED] rätt till materiell prövning av den tvistiga ansvarsfrågan ska tillgodoses. Enligt Olivia [REDACTED] kan en sådan prövning ske, antingen inom ramen för hennes väckta fullgörelsetalan eller, för det fall tingsrätten inte finner att det är möjligt, inom ramen för hennes fastställsetalan.

Olivia [REDACTED] uppfattning är att tingsrätten bör pröva den tvistiga ansvarsfrågan inom ramen för hennes fullgörelsetalan. Huvudregeln är att ett mål avgörs i sak genom dom som meddelas efter huvudförhandling (se 17 kap. 1 § och 42 kap. 18 §

rättegångsbalken). Av bestämmelsen i 42 kap. 18 § första stycket 3 rättegångsbalken följer dock att rätten utan sådan förhandling får meddela dom i anledning av talan som medgivits eller eftergivits.

Olivia [REDACTED] anser att tingsrätten bör tillgodose hennes rätt till materiell prövning av den tvistiga ansvarsfrågan genom att inte tillämpa bestämmelsen i 42 kap. 18 § första stycket 3 rättegångsbalken med anledning av det medgivande som regionen har gjort i det här målet. Skälen för det är följande.

För det första är bestämmelsen i 42 kap. 18 § första stycket 3 rättegångsbalken till sin ordalydelse fakultativ, rätten ”får” meddela dom i anledning av talan som medgivits. Det finns således inget formellt hinder mot att avstå från att meddela dom när en talan medgivits, om det finns skäl för detta.

För det andra finns det, trots regionens medgivande, ett starkt rättsskipningsintresse i målet eftersom det fortsatt råder tvist mellan parterna om grunden för betalningsskyldigheten. Lagrådet anförde i samband med införandet av rättegångsbalken att ett medgivande inte bör läggas till grund för dom utan huvudförhandling i en situation där det råder verklig tvist mellan parterna (se Lagrådets yttrande i NJA II 1943 s. 532).

För det tredje kan det ifrågasättas om kravet i 42 kap. 18 § första stycket 3 rättegångsbalken på att ”talan” ska ha medgivits är uppfyllt genom regionens orenerade medgivande. Med talan bör normalt sett avses kärandens yrkande i relation till grunden. I det här fallet har regionen medgivit betalningsskyldighet men frikopplat sitt medgivande från grunden för käromålet. Medgivandet avser således inte den materiella rättsföljd som Olivia [REDACTED] yrkande avser – dvs. skadestånd på grund av en rättighetsöverträdelse – utan en ersättning som utges av andra skäl. Regionens medgivande kan därmed inte anses vara ett medgivande av hennes talan. (Se även Bellander och Munck af Rosenschöld, Flygpassageraren och rättegångsbalken.

Omkullkastade grundprinciper eller business as usual?, SvJT 2022 s. 948, bilaga 3, där det förs fram att det finns anledning att skilja på ett medgivande avseende betalning av ett visst yrkat belopp och ett medgivande avseende kärandens talan.)

För det fjärde är det, i anslutning till vad som anförts ovan, inte heller lämpligt att meddela dom i enlighet med regionens orena medgivande. Eftersom medgivandet inte omfattar den materiella rättsföljd som Olivia [REDACTED] yrkande avser kan det ifrågasättas om den sak som hon för talan om överhuvudtaget rättskraftigt avgörs genom en sådan dom (jfr 17 kap. 11 § rättegångsbalken. Se även Bellander och Munck af Rosenschöld, Flygpassageraren och rättegångsbalken. Omkullkastade grundprinciper eller business as usual?, SvJT 2022 s. 946 f. där det konstateras att det är oklart vilken rättskraft en dom grundat på ett orent medgivande får).

Det kan vidare konstateras att tingsrätten, genom att inte tillämpa bestämmelsen i 42 kap. 18 § första stycket 3 rättegångsbalken, inte på något sätt inkräktar på parternas dispositionsfrihet. Detta eftersom regionen uttryckligen har bestritt grunden för käromålet. Det vore snarare i strid med dispositionsprincipen att, mot Olivia [REDACTED] vilja, meddela dom i enlighet med det orena medgivandet, då regionen i en sådan situation ensidigt ges kontrollen över tvisten. I detta sammanhang vill Olivia [REDACTED] framhålla att hon i underhandskontakter med regionen har förklarat att hon inte godtar en förlikning som inte innefattar ett erkännande av att hennes rättigheter överträtts.

Av det ovan anförda följer att det inte föreligger något hinder mot att tingsrätten i den uppkomna situationen avstår från att tillämpa 42 kap. 18 § första stycket 3 rättegångsbalken. Detta gäller inte minst om bestämmelsen tolkas i ljuset av att Olivia [REDACTED] enligt artikel 13 i Europakonventionen har en rätt att få den tvistiga ansvarsfrågan prövad (jfr ”Finanschefen på ICS” NJA 2005 s. 462).

Det nu sagda innebär att tingsrätten bör tillgodose Olivia [REDACTED] rätt till en materiell prövning av den tvistiga ansvarsfrågan inom ramen för hennes fullgörelsetalan och därför fortsätta förberedelsen i målet.

Fastställsetalan

För det fall tingsrätten bedömer att det på grund av regionens medgivande inte är möjligt att materiellt pröva den tvistiga ansvarsfrågan inom ramen för den väckta fullgörelsetalan, yrkar Olivia [REDACTED] att tingsrätten ska pröva hennes fastställelseyrkande.

Olivia [REDACTED] uppfattning är att det nya yrkandet innebär en tillåten ändring av hennes talan enligt 13 kap. 3 § rättegångsbalken samt att det föreligger förutsättningar att ta upp yrkandet om fastställelse till prövning enligt 13 kap. 2 § rättegångsbalken, i vart fall om den sistnämnda bestämmelsen tolkas konventionskonformt.

Möjligheten att väcka fastställsetalan framgår av 13 kap. 2 § rättegångsbalken. I bestämmelsen anges tre situationer då talan om fastställelse får tas upp till prövning. Enligt första stycket får talan om fastställelse, huruvida visst rättsförhållande består eller inte, upptas till prövning om ovisshet råder om ett visst rättsförhållande och detta är till förfång för kändanden. I det andra stycket regleras möjligheten att föra fastställsetalan vid s.k. prejudiciella rättsförhållanden och i tredje stycket fastställsetalan med stöd av annan lag.

Bestämmelsen i 13 kap. 2 § rättegångsbalken är fakultativ. I det anses ligga ett krav på att fastställsetalan ska framstå som lämplig med hänsyn till omständigheterna. Vid lämplighetsbedömningen ska kändandens intresse av att föra talan vägas mot de olägenheter som en fastställsetalan kan medföra för svaranden. Sannolikheten för att ett avgörande i fastställsemålet kommer att följas av ytterligare processer är av betydelse i det sammanhanget. Under alla omständigheter ska beaktas i vilken utsträckning den talan som väckts är ägnad att undanröja ovissheten och det förfång som följer av ovissheten.

Olivia [REDACTED] vill härvid framhålla att hon är medveten om att rättegångsbalkens reglering av förutsättningarna att föra en fastställsetalan inte tar direkt sikte på den i

det nu aktuella målet uppkomna situationen då svaranden lämnat ett orent medgivande. Det saknas vidare vägledande praxis på området.

Som framgått ovan följer det samtidigt av artikel 13 i Europakonventionen att Olivia [REDACTED] har en rätt att få den av henne påstådda rättighetsöverträdelsen prövad och i förekommande fall konstaterad av tingsrätten. Vid prövningen av om hennes yrkande om fastställelse ska tas upp till prövning ska bestämmelsen i 13 kap. 2 § rättegångsbalken, i den mån det bedöms nödvändigt, tolkas konventionskonformt, vilket kan innebära att vissa i lagmotiv, praxis eller doktrin antagna begränsningar i tillämpningsområdet inte kommer att kunna upprätthållas (se ”Finanschefen på ICS” NJA 2005 s. 462).

Med det sagt är det Olivia [REDACTED] uppfattning att det föreligger förutsättningar för tingsrätten att ta upp hennes yrkande om fastställelse till prövning enligt såväl första, andra som tredje stycket i 13 kap. 2 § rättegångsbalken.

Vad gäller förutsättningarna enligt första stycket kan det konstateras att Olivia [REDACTED] yrkande om fastställelse avser ett konkret rättsförhållande eftersom det grundar sig på påståendet om att regionen gjort sig skyldig till en överträdelse av hennes rättigheter enligt Europakonventionen och regeringsformen. Att rättsordningen erkänner att ett konstaterande av en rättighetsöverträdelse i sig kan anses utgöra skälig gottgörelse för en sådan överträdelse – dvs. oavsett om den föranleder skadeståndsskyldighet eller inte – medför enligt Olivia [REDACTED] att det föreligger en tillräckligt klar rättsföljdsanknytning (se t.ex. SOU 2010:87 s. 391 ff. där frågan om gottgörelse i form av erkännande och konstaterande behandlas). Att rättsförhållandet är ovisst följer redan av att regionen lämnat ett orent medgivande och uttryckligen angett att det inte ska uppfattas som ett medgivande av att det skett en överträdelse av Olivia [REDACTED] kroppsliga integritet.

Olivia [REDACTED] primära intresse i det här målet är inte ekonomiskt utan att det ska konstateras att de omständigheter som hon åberopar har inneburit en överträdelse av hennes rättigheter enligt Europakonventionen alternativt regeringsformen. Eftersom regionen inte har lämnat ett sådant ”kategoriskt och reservationslöst medgivande” som var fallet i det ovan nämnda rättsfallet ”Flygbolagets medgivande” NJA 2021 s. 1093, kan Olivia [REDACTED], trots medgivandet av betalningsskyldighet, inte anses ha fått den upprättelse hon sökt genom den aktuella processen. Den ovisshet om rättsförhållandet som föreligger är således till förfång för Olivia [REDACTED]. Sammanfattningsvis föreligger det ett sådant fastställelseintresse att yrkandet kan tas upp till prövning enligt 13 kap. 2 § första stycket rättegångsbalken.

Det föreligger även förutsättningar för tingsrätten att ta upp Olivia [REDACTED] yrkande om fastställelse till prövning enligt bestämmelsens andra stycke som avser s.k. prejudiciella rättsförhållanden. Bestämmelsen är utformad just för att det ska finnas en möjlighet att göra stridiga rättsförhållanden som ligger till grund för ett fullgörelseyrkande till föremål för domslutet (se t.ex. Bellander och Munck af Rosenschöld, Flygpassageraren och rättegångsbalken. Omkullkastade grundprinciper eller business as usual?, SvJT 2022 s. 947–948).

Slutligen följer det av tredje stycket att talan om fastställelse får tas upp till prövning om det följer av annan lag. Europakonventionen utgör svensk lag (SFS 1994:1219). Det får därför anses vara stadgat i lag att en talan om fastställelse får tas upp till prövning om det följer av rätten till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 13 i Europakonventionen. En sådan ordning säkerställer även att den svenska processordningen är förenlig med Europakonventionens krav.

Sammanfattningsvis finns det alltså förutsättningar för tingsrätten att ta upp Olivia [REDACTED] yrkande om fastställelse till prövning enligt såväl första, andra som tredje stycket i 13 kap. 2 § rättegångsbalken. Olivia [REDACTED] har ett starkt intresse av att få

frågan om det skett en överträdelse prövad. Det rättsförhållande som hennes talan gäller är preciserat och medför därmed inga särskilda olägenheter för regionen, genom t.ex. risk för efterföljande processer. Det framstår sammantaget som lämpligt med hänsyn till omständigheterna att tillåta Olivia [REDACTED] talan om fastställelse.

När det sedan gäller tillåtligheten av det nya yrkandet är Olivia [REDACTED] uppfattning att det utgör en tillåten ändring av hennes talan eftersom det är fråga om ett nytt yrkande som stödjer sig på väsentligen samma grund som fullgörelseyrkandet i den mening som avses i 13 kap. 3 § första stycket 3 andra ledet rättegångsbalken.

För det fall tingsrätten bedömer att hennes yrkande om fastställelse ska tas upp till prövning enligt 13 kap. 2 § andra stycket rättegångsbalken är taleändringen tillåten enligt 13 kap. 3 § första stycket 2 rättegångsbalken.

Rättegångskostnader

Olivia [REDACTED] har motsatt sig Region Skånes yrkande om ersättning för rättegångskostnader. Det saknas skäl att göra undantag från huvudregeln i 18 kap. 1 § rättegångsbalken om att den tappande parten, i det här fallet regionen, ska ersätta den vinnande partens rättegångskostnader.

För det fall tingsrätten anser att Olivia [REDACTED] ska vara att se som tappande part i frågan om hon har rätt att få den tvistiga ansvarsfrågan prövad är hennes inställning att rättegångskostnaderna i den delen ska kvittas. Detta eftersom hon har haft skälig anledning att få den frågan prövad.

För det fall tingsrätten anser att Olivia [REDACTED] i någon del ska utge ersättning för regionens rättegångskostnader överlämnar hon åt tingsrätten att bedöma skäligheten i den yrkade ersättningen.

Region Skåne

Bakgrund till medgivandet

Händelsen har prövats av IVO och LÖF. IVO har i sitt beslut kritiserat vårdgivaren för att patientens behov av stöd inte kunde tillgodoses samt att vårdpersonalen brustit i sin skyldighet att dokumentera. LÖF har tillerkänt Olivia [REDACTED] ersättning ”för följderna av att man utan indikation använde yttre press under förlossningen” Region Skåne har accepterat dessa beslut. Region Skåne har vidtagit åtgärder i sin verksamhet och i sina riktlinjer kring användandet av yttre press med hänsyn till den kritik som riktats mot Region Skåne från IVO.

Händelsen inträffade 2017 och således har snart sex år förflutit sedan händelsen. Såsom konstaterats av IVO har journalanteckningarna varit bristfälliga. Detta innebär att någon färsk hågkomst från förlossningen inte finns att tillgå för Region Skåne. Den förlösande barnmorskan har inte önskat medverka i en rättegång och hennes eventuella vittnesbörd från förlossningen kan ifrågasättas med hänsyn till den långa tid som förflutit och den mängd av förlossningar som barnmorskan i fråga har deltagit i. Mot denna bakgrund har Region Skåne beslutat sig för att medge ersättningsskyldighet. Region Skåne saknar emellertid möjlighet att närmare ta ställning till frågan om Olivia [REDACTED] kroppsliga integritet överträtts på sätt som görs gällande av henne.

Fråga om tingsrätten ska meddela dom i enlighet med Region Skånes medgivande

Domstolen är bunden av Region Skånes medgivande och ska pröva frågan utifrån medgivandet. I NJA 2021 s 1093 begärde Högsta domstolen ett förhandsavgörande från EU-domstolen. I särskilt yttrande från samtliga justitieråd som deltog i avgörandet konstateras följande. ”Högsta domstolen har i sin begäran om förhandsavgörande angett att utgångspunkten i ett mål där förlikning om saken är tillåten är att domstolen utan någon egentlig egen bedömning av sakförhållanden eller rättsfrågan ska meddela dom i anledning av talan som medgetts se 42 kap 18 §

rättegångsbalken. Medgivandet som är rättsligt bindande för rätten medför att en prövning inte ska ske av frågan om kändanden har den civilrättsliga rättighet mot svaranden som gjorts gällande genom yrkandet och den grund som åberopats. I den dom som följer av ett medgivande ska det därför inte anges något om riktigheten av kändandens sakuppgifter.” Högsta domstolens ledamöter har således gett tydligt besked om att domstolen är bunden av ett medgivande, oavsett om det anges att omständigheter eller rättsliga slutsatser vitsordas/medges.

EU domstolens dom av den 15 april 2021, Braathens Regional Aviation, C30/19, EU:C2021:269 är inte tillämplig i förevarande mål eftersom fråga inte är om tillämpning av ett EU-direktiv och Europeiska unionens stadga. I stället har domstolen endast att förhålla sig till och tillämpa nationell lagstiftning. Av denna följer, såsom ovan anförts, att domstolen är bunden att svarandens medgivande.

Fastställsetalan

Utgångspunkten i rättegångsbalken är att väckt talan inte får ändras. Dock äger kändanden yrka fastställelse enligt RB 13 kap 2 § inom ramen för den väckta talan, dvs. om den väckta talans prövning beror av frågan om ett visst mellan parterna stridigt rättsförhållande består eller inte. Detta innebär att det ska vara fråga om ett prejudiciellt rättsförhållande, det vill säga att rättsförhållandets existens eller icke-existens är av avgörande betydelse för bedömandet av ett redan instämt mål.

Talan om fastställelse får föras om huruvida ett rättsförhållande består, om ovisshet råder om rättsförhållandet och detta länder kändanden till förfång (RB 13 kap 2 §). Utöver dessa i lag angivna kriterierna krävs även att domstolen ska finna att en fastställsetalan med hänsyn till omständigheterna i målet framstår som lämplig för att den ska tas upp till prövning, se Norstedts kommentar till RB 13 kap 2 §. Det nu framställda yrkandet är inte av prejudiciell karaktär eftersom domstolen om denna fråga blir aktuell redan tagit ställning i fullgörelsetalan baserat på svarandens

medgivande. Fråga är således om en otillåten taleändring jämlikt RB 13 kap 3 §. Fastställelseyrkandet ska således avvisas på denna grund.

Under alla förhållanden ska domstolen avvisa det nu framställda fastställelseyrkandet då det avser samma rättsförhållande och föranleder samma rättsföljd som det medgivna fullgörelseyrkandet. Mot den bakgrunden kan det inte anses lämpligt att nu tillåta fastställelseyrkandet.

Rättegångskostnader

Region Skåne yrkar ersättning för rättegångskostnader med anledning av Olivia [REDACTED] begäran om prövning av frågan om kränkning har skett på sätt Olivia [REDACTED] påstått inom ramen för fullgörelseyrkandet samt det i andra hand framställda fastställelseyrkandet.

Olivia [REDACTED] har väckt talan mot Region Skåne utan att tidigare ha aviserat något ersättningsanspråk. Första gången ett krav framställdes mot Region Skåne i saken var genom stämmningsansökan. Region Skåne bestred inledningsvis kravet, men det var i avvaktan på att Region Skåne skulle få möjlighet att utvärdera den faktiska, materiella och processuella situationen. Efter en sådan utvärdering och genomlysning medgav Region Skåne Olivia [REDACTED] talan.

Region Skåne menar att rättegången har inletts utan att Region Skåne gett anledning till den. Region Skåne har inte kunnat ta ställning till olivia [REDACTED] anspråk och har således betagits möjligheten att ta ställning till det utom rätta. Med hänsyn till att Region Skåne har medgett kravet har rättegången varit onödig. Jämlikt 18 kap. 3 § rättegångsbalken ska käranden i en sådan situation svara för svarandens kostnader.

Region Skåne har yrkat att tingsrätten ska avvisa Olivia [REDACTED] fastställsetalan. Vid avvisning av talan i den aktuella delen är Region Skåne att se som vinnande part och Region Skåne ska därför tillerkännas ersättning för kostnader som uppkommit efter

den tidpunkt då Region Skåne medgav talan. Kostnaderna i denna del uppgår till 22 793 kr.

I övriga delar av målet, dvs. den medgivna delen, menar Region Skåne i andra hand att vardera part bör bära sin kostnad i målet med stöd av 18 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken.

För det fall tingsrätten kommer fram till att Region Skåne ska bära några kostnader i målet överlämnas åt tingsrätten att bedöma skäligheten i yrkad ersättning.

Tingsrätten meddelar följande

BESLUT

1. Region Skånes begäran om att tingsrätten ska meddela dom i enlighet med regionens medgivande avslås.
2. Olivia [REDACTED]s talan tillåts föras som en fullgörelsetalan.

SKÄL FÖR BESLUTET

Är tingsrätten skyldig att meddela dom i enlighet med Region Skånes medgivande?

Tingsrätten har att ta ställning till om Olivia [REDACTED] begäran om en materiell prövning av om hennes rättigheter enligt Europakonventionen överträtts innebär att tingsrätten ska underlåta att tillämpa 42 kap. 18 § första stycket 3 rättegångsbalken.

Enligt 42 kap. 18 § första stycket 3 rättegångsbalken får rätten utan huvudförhandling meddela dom i anledning av talan som medgivits. Rätten är i ett dispositivt tvistemål bunden av ett medgivande och ska lägga medgivandet till grund för bifall av käromålet utan någon materiell prövning (se Ekelöf m.fl., Rättegång IV, 7 upplagan, s 63-64). En

tillämpning av 42 kap. 18 § första stycket 3 rättegångsbalken innebär alltså att tingsrätten utan huvudförhandling ska bifalla Olivia [REDACTED] käromål endast mot bakgrund av Region Skånes medgivande. I sådant fall sker inte någon materiell prövning av om regionen har överträtt hennes rättigheter enligt regeringsformen och Europakonventionen.

Europakonventionen gäller sedan den 1 januari 1995 som lag i Sverige (se lagen [1994:1219] om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna). Artikel 13 i Europakonventionen anger att den vars fri- och rättigheter enligt konventionen har kränkts, ska ha rätt till ett effektivt rättsmedel inför en inhemsk myndighet. Detta innebär att den som på rimliga grunder påstår sig ha blivit utsatt för en konventionsöverträdelse ska ha möjlighet att få sitt påstående prövat (se Silver m.fl. mot Förenade kungariket). Tingsrätten anser att Olivia [REDACTED] talan är sådan att hon har rätt att få sitt påstående om konventionsöverträdelse prövat. Det kan också konstateras att hon inte på något annat sätt har kunnat få den påstådda överträdelsen prövat.

Tingsrätten har härefter att ta ställning till om en dom där Olivia [REDACTED] tillerkänns skadestånd mot bakgrund av Region Skånes medgivande, men där regionen inte erkänner att hennes rättigheter enligt Europakonventionen har överträtts, uppfyller kravet på prövning.

Under 2022 trädde en ny bestämmelse i kraft avseende rätt till ersättning för skada som uppkommit till följd av överträdelser av Europakonventionen. I förarbetena uttalas att de nationella myndigheterna vid en överträdelse av en konventionsrättighet, utöver att den enskilde ges tillräcklig och adekvat gottgörelse, i sak måste vidgå överträdelsen (jfr prop 2017/18:7 s 12). Högsta domstolen har i NJA 2012 s 1038 uttalat att en förutsättning för att en åtgärd ska godtas som kompensatoriskt rättsmedel är att domstolen har vidgått att det har skett en kränkning av konventionen. Detta synsätt stämmer väl överens med den tolkning av rätten till ett effektivt rättsmedel inom EU-rätten som EU-domstolen har gett uttryck för i dom den 15 april 2021, Braathens

Regional Aviation, C 30/19, EU:C:2021:269. I förhandsavgörandet, som inhämtades i NJA 2021 s. 1093, uttalade EU-domstolen att svensk domstol, för att säkerställa en enskilds rättsliga skydd enligt artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna ska avstå från att tillämpa just 42 kap. 18 § rättegångsbalken för att säkerställa en rätt till prövning av grunden för yrkandet (i det fallet påstådd diskriminering). Enligt EU-domstolen kunde en betalning inte anses ha en tillfredsställande reparativ funktion.

Tingsrätten anser i förevarande fall att Region Skånes medgivande av att betala skadestånd till Olivia [REDACTED], som sker utan vitsordande av att en rättighetsöverträdelse ägt rum, inte kan utgöra ett sådant kompensatoriskt rättsmedel som motsvarar Europakonventionens krav. Hon har inte genom att dom meddelas under dessa omständigheter erhållit en prövning av rättighetskränkningen och har därmed inte tillförsäkrats ett effektivt rättsmedel i enlighet med artikel 13 i Europakonventionen.

Ovanstående innebär att det i just denna situation föreligger konflikt mellan artikel 13 i Europakonventionen och 42 kap. 18 § första stycket 3 rättegångsbalken. Av 2 kap. 19 § regeringsformen följer att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen. Bestämmelsen innebär en möjlighet för domstolar att underlåta att tillämpa en föreskrift på den grunden att denna inte är förenlig med Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen (se Holmberg m.fl., Grundlagarna, 2019, version 3A, JUNO, kommentaren till 2 kap. 19 §).

Tingsrätten anser att det, i just detta fall, finns anledning att underlåta att tillämpa 42 kap. 18 § första stycket 3 rättegångsbalken för att säkerställa Olivia [REDACTED] rätt till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 13 i Europakonventionen.

Sammanfattningsvis anser tingsrätten att artikel 8 och 13 i Europakonventionen innebär att tingsrätten inte ska meddela dom i enlighet med Region Skånes medgivande av Olivia [REDACTED] talan. Tingsrättens handläggning av målet ska därmed fortsätta.

Ska Olivia [REDACTED] talan prövas som fullgörelsetalan eller fastställsetalan?

Olivia [REDACTED] har i första hand begärt att tingsrätten ska pröva hennes fullgörelsetalan och i andra hand begärt att tingsrätten ska pröva hennes talan som en fastställsetalan. Region Skåne har anfört att fastställseyrkandet bör avvisas. Tingsrätten har, i enlighet med vad som angetts ovan, inte funnit något hinder mot att pröva Olivia [REDACTED] fullgörelsetalan. Det är också mer lämpligt att frågan om skadestånd prövas i detta mål för att undvika en eventuell senare process om skadestånd. Tingsrätten avser därför att fortsätta målets handläggning genom en prövning av Olivia [REDACTED] fullgörelsetalan. Som en följd av detta kommer hennes fastställsetalan inte att prövas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 2](#) (TR-23)

Beslutet får överklagas enligt 49 kap. 4 § rättegångsbalken. Den som vill överklaga beslutet ska anmäla missnöje inom en vecka från den dag då parten fick del av beslutet. Om part anmäler missnöje ska rätten bestämma om beslutet får överklagas särskilt eller endast i samband med dom eller slutligt beslut.

Ida Lauridsen

Protokoll uppvisat /